

До 80-річчя заснування академії

КАФЕДРА ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ З ІМПЛАНТОЛОГІЄЮ

В.В. Рубаненко

У 1921 році на базі одонтологічного факультету Харківської медичної академії була заснована кафедра протезного зуболікування, яку очолив І.А.Баранов, а з 1927 року по 1934 р. - професор Б.Б.Брансбург. До періоду Великої Вітчизняної війни кафедрою керували доц. П.Г.Вальтер (1934-1938), доц. А.К.Недьоргін (1938-1939), доц. А.Е.Рофе (1939-1940), проф. Б.Н.Бинін (1940-1941).

Ще в довоєнні роки співробітники кафедри зробили великий внесок у вирішення проблем ортопедичного лікування пацієнтів як із частковими дефектами зубних рядів, так і з повною втратою зубів.

Б.Б.Брансбург займався питаннями вивчення зовнішньої архітектури верхньої та нижньої щелепи. Ним був розроблений хірургічний спосіб фіксації повного знімного протеза нижньої щелепи та разом із Ю.М.Гофунгом виданий підручник із зубного протезування. Доц. П.Г.Вальтер велику увагу приділив вивченню відбиткових пластичних мас і розробив методику одержання анатомічних і функціональних відбитків для виготовлення часткових та повних протезів.

З розробкою теорії артикуляції та критикою установок Гізі виступив А.К.Недьоргін. Його дисертація (1937 р.) була присвячена матеріалам та вивченню проблеми артикуляції. Поліпшенню протезування часткових дефектів зубного ряду присвятив свою дисертацію «До питання про кламерну фіксацію знімних протезів» (1940 р.) А.Е.Рофе. Б.Н.Бинін у 1940 році захистив докторську дисертацію «Вікові особливості нижньощелепного суглоба та їх взаємовідносини з зубною оклюзією», що стало значним внеском в одну з проблем зубного протезування. До війни були захищені дисертації асистентом М.М.Хотімською «До питання про етіологію та лікування прогнатії» (1936 р.) та В.Ю.Курляндським «До вивчення питання про знімні часткові протези та їх фіксацію» (1937 р.).

Під час Великої Вітчизняної війни інститут був евакуйований до м. Фрунзе (1942-1944), в цей час кафедрою керував проф. Дудкін. Після повернення до м. Харкова кафедру очолювали доц. Д.С.Айзенберг (1944-1946), доц. А.Е.Рофе (1946-1951), доц. М.Р.Марей (1953-1970).

У довоєнний час співробітниками кафедри разом із науковцями терапевтичного профілю написані декілька підручників: «Основи протезного зуболікування» (Ю.М.Гофунг, 1921 р., 1938 р.) «Курс протезної стоматології» (Є.М.Гофунг, Б.Б.Брансбург, 1933, 1936); «Протезна стоматологія» (Б.Б.Брансбург, 1934 р.); «Ортопедична стоматологія» (Ю.М.Гофунг, Н.Астахов, А.Я.Катц, 1940).

Одним із співробітників кафедри був З.Г.Шепшелевич - учень всесвітньвідомого ортодонта Симона, який закінчив медичний факультет Берлінського медичного університету. Це мало великий вплив на розвиток ортодонції в Україні. Учнями З.Г.Шепшелевича були такі відомі ортодonti як М.М.Хотімська, А.І.Позднякова,

які потім працювали в Київському медичному інституті. Д.Л.Горкін, С.Я.Кисс займалися розробкою основ протезування беззубих щелеп.

Найбільш плідним був післявоєнний період. Під керівництвом А.Е.Рофе були виконані і захищені 5 дисертацій: «Лікування деяких деформацій прикусу за допомогою знімних редукційних апаратів» (Л.М.Манзюк, 1953 р.), «Клініка та теорія деяких видів деформаційного прикусу незнімними редукційними апаратами» (В.П.Климова, 1954 р.). У 1955 р. були захищені 3 дисертації: «Раннє протезування та хірургічна підготовка порожнини рота» (Н.А.Добитко), «Ортопедичне втручання при амфодонтозі у фронтальній ділянці зубного ряду» (Л.П.Григор'єва), «Форми, розміри та колір коронок природних та штучних зубів» (В.Л.Устименко).

Під керівництвом М.Р.Марей були підготовлені 13 дисертацій. Пошукувачами кандидатських дисертацій були А.О.Почтарьов, Л.Н.Дитиніч, І.А.Гармаш, В.І.Георгієв, О.М.Левітов, І.Т.Мірошниченко, В.В.Рубаненко. У цих дисертаціях були глибоко розроблені технології виготовлення мостоподібних протезів на підставі металографічних досліджень; морфологічна перебудова кісткової тканини за мінімальних дефектів зубних рядів. Також досліджені функціональні порушення жувального апарату за невеликих дефектів зубних рядів на підставі даних фізіологічних досліджень біопотенціалів жувальних м'язів та складу слини; відтворена порівняльна оцінка деяких знеболювальних препаратів, які застосовуються для підготовки зубів до незнімного зубного протезування. Унаслідок проведених досліджень було рекомендоване безпальне та безрепаратуральне протезування за показаннями, подані обґрунтування до різноманітних методів знеболювання у практиці ортопедичної стоматології.

Дисертації Г.Б.Шиловой (1961 р.) та В.Г.Васильченко (1968 р.) були присвячені ефективності відновлення жувального апарату зубними протезами різноманітних конструкцій та якості знімних протезів, Л.Л.Гурін (1962 р.) присвятив свою дисертацію покращанню якості знімних протезів шляхом формування жувальної поверхні із швидкотвердіючих пластмас, а А.Д.Кисельов - покращанню фіксації знімних протезів шляхом перебудування різноманітними методами, П.А.Керейко - застосуванню еластичної м'якої прокладки при екзостозах.

У дисертації М.А.Сергієнка розроблена методика пересування різцевої кістки при двосторонніх незрощеннях твердого та м'якого піднебіння, К.П.Дорохової - впровадження самотвердіючої пластмаси для виготовлення ортодонтичних апаратів.

У 1967 році кафедра ортопедичної стоматології була переведена у м. Полтаву. Базою кафедри стало ортопедичне відділення Полтавської обласної клінічної стоматологічної поліклініки. У розпорядження кафедри були виділені 3 клінічні зали, приміщення для зубних техніків, обладнана електрофізіологічна лабораторія. На цій базі під керівництвом доцента Михайла Романовича Марей та професора Ольги Максимівни Фуголь розроблений новий напрямок наукових досліджень - електроміографія. З часом цей напрямок перетворився у

школу з вивченням функціональної патології зубощелепної системи. Йому присвячені дисертації В.І. Георгієва, В.В. Рубаненка, Т.І. Мирошниченка і О.М. Левітова. Цей напрямок продовжується у роботи аспірантів та асистентів кафедри донині.

У цей же час на кафедрі захищена друга докторська дисертація доц. Л.П. Григор'євою на тему «Скровоносно-щелепний суглоб при дистальному прикусі та його зміни у динаміці лікування», після чого вона очолила кафедру стоматології дитячого віку Полтавського медичного стоматологічного інституту.

З 1970 р. кафедрою почала керувати проф. Г.Б. Шилова, яка виконала докторську дисертацію за темою «Некоторые физиологические реакции организма ребенка при лечении аномального прикуса ортодонтическими аппаратами».

Під керівництвом проф. Г.Б. Шилової були виконані дисертації Г.П. Коником (1973 р.), Л.Ф. Босою (1981 р.), які стосуються питань повного знімного протезування; О.Г. Зайцевим (з питань покращання фіксації часткових знімних протезів); А.В. Грімовим (ортопедичне лікування пародонтозу), Є.Г. Шияном, (способи виготовлення процелянових коронок); Б.М. Різником (розробка та застосування нового абразивного інструментарію); С.А. Лагутіним (з питання ергономічних основ роботи лікарів-стоматологів-ортопедів).

У цей час проводилися розробки та вдосконалення підготовки до протезування: методи виготовлення зубних протезів на основі вивчення загальних та місцевих реакцій організму з метою прискорення процесу відновлення функцій жування.

Необхідно згадати тісний зв'язок співробітників кафедри ортопедичної стоматології з кафедрами фізіології, оперативної хірургії та топографічної анатомії, фармакології, що дозволило використовувати фізіологічні методики для глибокого вивчення впливу ортопедичних апаратів та різноманітних конструкцій на фізіологічні реакції організму людини в питаннях адаптації, встановлення закономірностей секреторних, рухових, травних та судинних рефлексів, тону та біопотенціалів жувальних м'язів, а також якісного складу слини.

З 1987 року і донині кафедрою керує Заслужений лікар України проф. В.В. Рубаненко. Під його керівництвом виконано і захищено 8 кандидатських дисертацій та виконуються 1 докторська та 2 кандидатські дисертації.

На кафедрі застосовуються сучасні методи дослідження та діагностики за допомогою електроміографії, електрометрії, мастікаціографії, вивчення умовних та безумовних травних та судинних рефлексів та ін. Це дозволяє об'єктивно вивчити та обґрунтувати механізм відновлення жувальної функції у пацієнтів, які користуються зубними протезами, обґрунтувати механізм адаптації до протезування та дати їм клінічну оцінку із забезпеченням тривалого сприятливого прогнозу протезування.

Сфера наукових інтересів у виконанні дисертаційних робіт досить різноманітна: особливості виготовлення суцільних мостоподібних протезів (Б.О. Доленко, 1991 р.), обґрунтування конструкцій часткового знімного протеза залежно від умов фіксації (М.Д. Король, 1991 р.), відновлення дефектів зубних рядів різними конструкціями протезів із використанням внутрішньокісткових імплантатів (О.Т. Тесленко, 1991 р.), підвищення ефективності протезування пацієнтів із повною відсутністю зубів та оцінка якості повних знімних протезів (О.Б. Беліков, 1993 р., Л.Б. Єрис, 2000 р.), реабілітація хворих із дисфункціональними порушеннями скронево-нижньощелепного суглоба (В.М. Новіков, 1993

р.), ускладнення при протезуванні незнімними конструкціями та методи їх лікування (Г.М. Кузь, 1999 р.), клініка, діагностика, та лікування парафункцій жувальних м'язів (О.В. Добровольський, 2000 р.).

Результати вищезгаданих робіт застосовуються для лікування хворих на кафедрі, а також упроваджуються у практику охорони здоров'я шляхом консультацій, публікацій у періодичних виданнях, раціоналізаторських пропозицій, доповідей на стоматологічних товариствах, а також на Всеукраїнських, обласних стоматологічних конференціях.

Кафедра надає безкоштовну допомогу в зубному протезуванні всім співробітникам Української медичної стоматологічної академії. Завідувач кафедри та доценти постійно надають консультативну допомогу в усіх районах області, консультують та виготовляють зубні і щелепно-лицеві протези пацієнтам із складною патологією.

Під час виконання дисертаційних та науково-дослідних робіт співробітники кафедри тільки останнім часом отримали 5 авторських свідоцтв на винаходи.

Із впровадження методів діагностики та лікування застосовують на увагу методики електрошлакового переплаву для виготовлення суцільно-литих металевих протезів. Разом із полтавським заводом «Легмаш» та радіозаводом м. Олександрії виготовлений дослідний зразок ливарної установки (конструкції УМСА - автори І.П. Семененко, А.В. Грімов, О.А. Яровенко). Вказана методика лиття переконливо свідчить про перевагу цього методу порівняно з високочастотними.

Безфольговий метод виготовлення порцелянових коронок на тришаровій керамічній основі моделі показав його перевагу як у технічному вдосконаленні, так і в економічному відношенні.

Перспективним напрямком ортопедичної стоматології є методика, розроблена разом із заводом «Знамено», щодо використання внутрішньокісткових імплантатів для виготовлення як знімних, так і незнімних протезів (О.І. Тесленко). Широке використання отримали абразивні інструменти, розроблені разом із заводом алмазних інструментів (доц. Б.М. Різник). Ця продукція неодноразово виставлялась на міжнародних виставках (м. Київ, 1992 р., 1996 р., 1997 р., 1998 р., 1999 р.; м. Москва, 1994 р., 1995 р., 1996 р.; м. Софія, 1996 р.), її використовують у Австрії, Швеції та Польщі.

Перспективною також вважається технологія застосування у стоматології фотополімерів, розроблена кафедрою разом із Київським інститутом хімії поверхонь АН України.

Найбільш значними з отриманих 25 авторських свідоцтв на винаходи є: «Склад для покриття металевих зубних протезів» (Є.Г. Шиян, І.Т. Мирошниченко, Г.Б. Шилова та ін.); «Спосіб виготовлення порцелянових коронок» (Є.Г. Шиян, Д.М. Каральник, І.Т. Мирошниченко); «Спосіб виготовлення незнімного металокерамічного мостоподібного протеза» (Є.Г. Шиян); «Спосіб відливки зубних протезів» (І.П. Семененко, А.В. Грімов, О.А. Яровенко); «Конструкція внутрішньокісткового гвинтового імплантата з титану» (О.І. Тесленко, В.В. Рубаненко, Б.І. Тесленко); «Пристрій для вимірювання моделей» (О.Б. Беліков); «Прилад для вимірювання піддатливості слизової оболонки порожнини рота» (Л.Б. Єрис).

З 173 раціоналізаторських пропозицій найбільше число посвідчень мають проф. В.В. Рубаненко, доц. О.Б. Белікова, к.м.н. І.П. Семененко.

Поширюючи зв'язки з підприємствами, кафедра уклала договори з НДР з Укрміськбудпроект, дослідниць-

ким господарством «Еліта», Київським інститутом зварювання ім. Патона, Київським інститутом «Хімія поверхонь» АН України, Українським фізико-технічним інститутом АН України та ін.

Кафедра разом із Донецьким медичним університетом ім. О.М.Горького на підприємстві «Іскор» (м. Сіверськ-кодонецьк) розробила стандартні штифтові кукові вкладки та набір інструментів для підготовки протезного ложа.

Щороку співробітники кафедри друкують понад 20 статей у профільних збірниках та журналах.

У зв'язку з підвищенням об'єму наукових досліджень, методичної роботи (у 1991 р. колектив кафедри нараховував 54 особи) ректорат інституту прийняв рішення про відділення від кафедри ортопедичної стоматології кафедри пропедевтики ортопедичної стоматології та матеріалознавства (першим її завідувачем став доц. Б.М.Різник) та кафедри удосконалення лікарів з ортопедичної стоматології з курсом ортодонції (перший завідувач - доц. О.М.Левітов). У зв'язку з подальшим розвитком перспективного напрямку в ортопедичній стоматології - протезування з використанням імплантатів - було прийняте рішення: застосовувати на базі кафедри ортопедичної стоматології вперше в Україні курс імплантології, який і був організований у 1998 році (наказ ректора УМСА акад. М.С.Скрипнікова).

Нині база кафедри налічує 5 клінічних залів, лабораторію металокераміки та фотополімерів, у якій за останні роки підвищили кваліфікацію понад 180 зубних техніків та лікарів з різних регіонів України та Росії; кабінет металокераміки, зуботехнічну лабораторію, кабінет функціональної діагностики з комп'ютерними програмами з елетроміографічних та реографічних досліджень.

Для курсу імплантології підготовлені 2 навчальні класи на кафедрі ортопедичної стоматології для вивчення особливостей конструкцій з використанням імплантатів, а також на базі кафедри пропедевтики ортопедичної стоматології - фантомний курс із хірургічної техніки імплантації. Практичні заняття з імплантології забезпечені новоствореними методичними розробками до кожного заняття, серією слайдів французької школи імплантології, 7 відеофільмами виробництва Німеччини та 3 кафедральними навчальними посібниками російською та українською мовами.

Навчально-методична робота кафедри проводиться з урахуванням навчальних планів, затверджених МОЗ України, наскрізної програми навчання студентів та кваліфікаційної характеристики лікаря-стоматолога-ортопеда.

Методичне забезпечення навчального процесу здійснюється за рахунок розроблених на кафедрі методичних рекомендацій для викладачів та студентів для роботи в навчальний та позанавчальний час. Методичні розробки видані друкарським способом українською та російською мовами. Крім того, на практичних заняттях та лекціях використовуються альбоми, таблиці, кодограми, слайди, тематичні мікростенди, 2 електрифіковані стенди з щелепно-лицевої ортопедії та повного знімного протезування, 5 навчальних відеофільмів, підготовлених співробітниками кафедри (з них 2 відеофільми підготовлені за участю студентів) та 10 відеофільмів, придбаних у вітчизняних та закордонних фірм.

Співробітники кафедри разом з іншими кафедрами видали 6 посібників, термінологічний словник з ортопедичної стоматології (трьома мовами: українською, російською, англійською), збірник тестових запитань з ортопедичної стоматології; підготовлений до друку у 2 частинах об'ємом 500 сторінок навчально-методичний

посібник із щелепно-лицевої ортопедії.

Кадровий склад кафедри налічує 15 осіб, які читають лекції, проводять практичні та семінарські заняття, приймають заліки із захисту історії хвороб та виробничої практики, диференційовані заліки та державні іспити. З них професор - 1, доцентів - 3, асистентів - 11, з них кандидатів медичних наук - 7.

Ураховуючи інтеграцію викладання ортопедичної стоматології та порівняльну оцінку досвіду викладання, практичні заняття до 2000 р. вели досвідчені асистенти разом із викладачами; перші збагачувалися новими технологіями вітчизняної та закордонної стоматології, другі - досвідом викладання основних розділів ортопедичної стоматології.

З метою профілізації навчання на кафедрі використовуються традиційні та нетрадиційні методи навчання та контролю знань студентів. Методами навчання студентів є СНТ, НДР студентів, студентська олімпіада, спрямовані на формування гнучкого логічного мислення студентів. Крім того, написання студентами історії хвороби ортопедичного хворого та виробнича практика дають можливість, з одного боку, проаналізувати набуті теоретичні знання та практичні навички, а викладачеві - виявити недоліки викладання теоретичного та практичного розділів та провести їх своєчасну корекцію під час проведення субординатури.

Але яким би дієвим не було навчання на кафедрі, воно потребує контролю. Як контролюючі засоби використовується тестовий комп'ютерний контроль, проблемні ситуації завдання, тести ліцензійного іспиту «Крок 2. Стоматологія», ситуаційні завдання під час державних іспитів. Така методика дозволяє в цілому проаналізувати поступовий процес навчання, проконтролювати його, провести корекцію з метою виховання кваліфікованого спеціаліста.

Втілюючи новітній досвід вітчизняних та закордонних фірм, співробітники кафедри організували та провели 3 міжнародні конференції за участю відомих спеціалістів-стоматологів: з металокераміки (Німеччина), імплантології (Франція), сучасних матеріалів для ортопедичної стоматології (Німеччина). Лекції були прочитані для співробітників академії та студентів 5 курсу стоматологічного факультету.

З метою підвищення педагогічної майстерності та збагачення досвідом сучасної стоматології викладачі кафедри беруть участь у роботі конференцій, конгресів, симпозіумів та з'їздів з питань стоматології (м. Київ, 1996 р., 1998 р., 1999 р., 2000 р.; м. Львів, 1995 р., 1999 р.; м. Москва, 1997 р.).

Завідувач кафедри, Заслужений лікар України, професор В.В.Рубаненко є дійсним членом Міжнародної асоціації стоматологів-ортопедів Європи, президентом Полтавської філії Асоціації стоматологів України, членом редколегії вітчизняних журналів «Дент Арт», «Проблеми екології та медицини», «Новини стоматології» та ін.

Для подальшого розвитку кафедри співробітники докладають усіх зусиль, укладаючи колективні договори з підприємствами, організаціями та установами, які за рахунок надання ортопедичної допомоги своїм співробітникам спроможні забезпечити навчальний процес сучасними матеріалами, інструментами та обладнанням. У цьому ми вбачаємо подальший розвиток навчальної, наукової та лікувальної діяльності кафедри.

